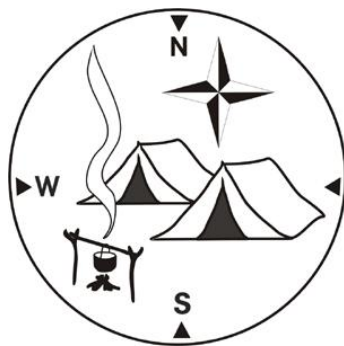

УКРАЇНА

**ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ**

**ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ ТА КРАЄЗНАВСТВА
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ
ЗМАГАНЬ ЗІ СПОРТИВНОГО ОРІЄНТУВАННЯ
З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ**
методичні рекомендації

**Платонова Неоніла Євгенівна,
методист Донецького ОЦТК**

Донецьк - 2003

Укладач цього матеріалу – майстер спорту зі спортивного орієнтування, відмінник освіти України, методист Донецького обласного Центру туризму та краєзнавства учнівської молоді - **Платонова Неоніла Євгенівна**

Дані методичні рекомендації написані з метою активізувати роботу з проведення змагань зі спортивного орієнтування серед учнівської молоді, збільшити кількість стартів для школярів з тим, щоб діти мали змогу розпочинати свою спортивну кар'єру на змаганнях для новачків на першості закладу освіти, дитячо-юнацького клубу, району, міста, а вже потім приймали участь у Першості області. Ще дуже багато позашкільних закладів, шкіл у містах та районах Донецької (а, на думку автора, не тільки Донецької) області у наш складний час не мають не тільки сучасної техніки, але й елементарної кількості необхідного спорядження для проведення змагань. Постійно зростаюча популярність спортивного орієнтування серед дітей і молоді на фоні гострого дефіциту досвідчених фахівців, спеціальної методичної літератури і викликає необхідність складання цієї роботи, підтверджує її актуальність.

Методичні рекомендації призначені для керівників гуртків спортивного орієнтування та спортивно-туристського напрямку, педагогів закладів освіти, починаючих суддів змагань, туристського активу, любителів цього чудового виду спорту.

У школярів одним з важливих стимулів до занять спортивним орієнтуванням є змагання, які визначають особистий і колективний результат, а також рівень їх спортивної підготовленості. Від уміння правильно і грамотно організувати та провести змагання в багатьом залежить бажання школярів займатися спортивним орієнтуванням в подальшому, його популярність і масовість.

**Зробити змагання яскравим та цікавим святом для дітей –
задача педагогів закладів освіти.**

Відповідальний за випуск:

Директор Донецького обласного Центру туризму та краєзнавства учнівської молоді
І.В. Яковлев

Надруковано в Донецькому обласному Центрі туризму та краєзнавства учнівської молоді.

Адреса: 83089, м. Донецьк, вул. Челюскінців, 189.

Тираж – 150 примірників.

Значимість руху для здоров'я сучасної людини, особливо такої його природної форми як біг, не викликає сумніву. Умови життя міської людини вимушують її більшу частину доби проводити у стінах будинків, шкіл, комп'ютерних класів, бібліотек. "Рух" вона здійснює більш за все у міському транспорті, кабіні ліфта і т. ін. Школяр нашого часу недостатньо ходить, бігає, рідко буває на природі. Велику допомогу закладам освіти у вирішенні цієї проблеми може здійснити організація занять зі спортивного орієнтування.

Тренування та змагання зі спортивного орієнтування проводяться у сприятливих естетичних та гігієнічних умовах – на відкритому повітрі в парку, в лісі. Свіже чисте повітря, мальовничий пейзаж, швидка зміна різноманітних орієнтирів, форм рельєфу викликають позитивні емоції, підвищують тонус організму, благотворно впливають на нервову систему і дають моральне задоволення; все це укріплює організм школяра, робить його більш життєздатним.

Спортивне орієнтування – один із видів спорту, який може задовольнити прагнення людини до фізичної та духовної досконалості.

Неодноразовий переможець багатьох міжнародних змагань, майстер спорту зі спортивного орієнтування Станіслав Єлаховський в книзі "Бег к невидимой цели" пише: "Головне достоїнство спортивного орієнтування полягає в тому, що воно представляє собою такий вид цілеспрямованої діяльності, який відбиває одну з основних тенденцій сучасної людської культури – органічне сполучення фізичного та розумового початків. Причому ця діяльність не тільки цілеспрямована, але й корисна: займаючись нею, людина "створює" цінну продукцію – свій власний гармонійний розвиток. Ціль досягається тим, що така природна, але трохи одноманітна фізична вправа, як біг, виконується у невимушеній (хоча й інтенсивній) розумово-ігровій обстановці, коли по ходу діла вирішуються різноманітні задачі – по звіренню карти з місцевістю, по оцінці ситуації, яка безперервно змінюється, по вибору оптимальних варіантів путі від КП до КП і маса інших".

І ще одне важливе достоїнство спортивного орієнтування – доступність для всіх вікових груп обох статей, його спортивне довголіття. Їм можуть займатися і школярі початкових класів, і люди літнього віку.

Змагання зі спортивного орієнтування давно вже перестали бути чимось неординарним, все частіше для їх проведення застосовуються сучасні технічні прилади, розроблені комп'ютерні програми для створення спортивних карт, їх тиражування з нанесеними дистанціями, комп'ютеризована трудомістка робота секретаріату. Але на жаль такою сучасною технікою і технологією володіють ще далеко не всі організації, які повинні проводити змагання для школярів і молоді. Ще дуже багато позашкільних закладів, шкіл у містах та районах Донецької (а на думку автора, не тільки Донецької) області у наш складний час не мають не тільки сучасної техніки, але й елементарної кількості необхідного спорядження для проведення змагань. Постійно зростаюча популярність спортивного орієнтування серед дітей і молоді на фоні гострого дефіциту досвідчених фахівців, спеціальної методичної літератури і викликає необхідність складання цієї роботи, підтверджує її актуальність.

Зробити змагання яскравим та цікавим святом для дітей – важлива задача педагогів закладів освіти.

ПІДГОТОВКА ЗМАГАНЬ

Організацією, що проводить змагання (далі за текстом – Організація), може бути будь-яка організація або приватна особа, що бере на себе ініціативу проведення змагань, розроблює відповідно до Правил змагань із спортивного орієнтування Федерації спортивного орієнтування України (далі за текстом – Правила), узгоджує з обласною Федерацією та затверджує Положення про них. Організатор змагань - будь-яка організація або приватна особа, що за дорученням Організації бере на себе безпосередню організацію та проведення змагань (далі за текстом – Організатор).

Для проведення змагань зі спортивного орієнтування Організатором утворюється Оргкомітет. Кількісний склад оргкомітету залежить від масштабу змагань, звичайно він складається з 5 – 7 чоловік. Оргкомітет проводить таку практичну роботу з підготовки до змагань: складає план основних заходів, призначає строки та відповідальних за виконання пунктів плану, складає програму змагань, кошторис витрат, комплектує суддівську колегію, підбирає район змагань.

Склад суддівської колегії, район змагань необхідно узгоджувати з обласною Федерацією спортивного орієнтування.

Важливішою умовою для проведення змагань є наявність спеціальної спортивної багатокольорової карти району змагань. При проведенні змагань для дітей, юнаків та новачків допускається використання чорно-білих карт та схем, які виконані за допомогою фотографії, а також різними розмножувальними апаратами (п.4.14. Правил).

Основний масштаб карт – 1 : 15000, перетин рельєфу – 5 м. В разі необхідності за погодженням з технічним комітетом федерації або інспектором змагань дозволяється використання карт з іншим масштабом (наприклад, 1 : 10000, 1 : 20000) і перетином рельєфу (наприклад, 2,5 і 10 м).

Масові змагання з учнівською молоддю проводяться, як правило, у таких видах:

- **у заданому напрямку:** кількість КП та послідовність їх проходження визначається суддями;
- **на розміченій дистанції:** учасник долає дистанцію, розмічену на місцевості прапорцями, кольоровим папером, кольоровими стрічками тощо, та наносить на карту місце знаходження КП, розташованих на дистанції;
- **за вибором:** учасник самостійно обирає послідовність проходження КП. Дозволяється проводити два варіанти змагань за вибором, у яких учасник:
 - за мінімальний час має пройти визначену суддями кількість КП (варіант 1);
 - за визначений суддями контрольний час (КЧ) має набрати максимальну кількість очок за проходження КП (варіант 2), при цьому кожний КП оцінюється суддями певною кількістю очок (від 1 до 5) у залежності від його відстані від центру змагань та складності розташування. За перевищення КЧ учаснику призначається штраф, розмір якого визначається Положенням. Рекомендується призначати 1 штрафне очко за кожну повну або неповну хвилину перевищення КЧ.

1. Програма змагань.

Програма змагань визначається згідно з їх масштабом. Внутрішньо-шкільні змагання проводяться, як правило, за один день. Влітку – змагання у заданому напрямку або за вибором, взимку – на розміченій дистанції.

Районні та міські змагання можуть проводитися у два дні і включати такі види:

влітку

1 день – змагання у заданому напрямку,

2 день – естафета з орієнтуванням у заданому напрямку або замість естафети – змагання за вибором;

взимку

1 день – орієнтування на розміченій дистанції;

2 день - естафета з орієнтуванням на розміченій дистанції.

Бажано, щоб програмою змагань передбачалось проведення для дітей культурно-розважальних заходів: вечорів знайомств, екскурсій, дискотек, рухливих ігор тощо. Непогано також передбачати проведення громадсько-корисної роботи: допомога лісництву, прибирання території оздоровчого табору, де розміщуються учасники і т. ін. Такі заходи допомагають в подальшому вирішувати питання про розміщення учасників змагань, одержання дозволу на проведення змагань у лісництві, забезпечення учасників дровами для приготування їжі і т. ін.

2. Положення про змагання.

Положення про змагання (далі – Положення) є основним документом, яким повинні керуватися Організація, судді, представники команд та учасники.

В Положенні чітко й коротко формулюються основні умови змагань, вимоги до учасників.

Якщо змагання внутрішньо-шкільні, де учні не завжди знайомі з правилами, треба докладно роз'яснити їм умови змагань.

Положення повинно складатися з таких пунктів:

1. Мета та завдання змагань.
2. Терміни та місце проведення.

3. Керівництво змаганнями.

4. Учасники змагань (групи, кваліфікація, обмеження для участі, склад команди для особисто-командних та командних змагань).

Згідно із Правилами змагань учасники розподіляються на групи відповідно до статі та віку:

хлопчики та дівчатка до 10 років - Ч-10, Ж-10

хлопчики та дівчатка 11 - 12 років - Ч-12, Ж-12

хлопчики та дівчатка 13 - 14 років - Ч-14, Ж-14

хлопці та дівчата 15 - 16 років - Ч-16, Ж-16

хлопці та дівчата 17 - 18 років - Ч-18, Ж-18

Якщо учасників змагань небагато, дозволяється об'єднувати дві вікові групи, які стоять поруч.

5. Програма змагань (термін та види змагань).

6. Порядок визначення результатів змагань (визначення місць у особистому, командному, загальнокомандному заліку).

7. Нагородження.

8. Умови прийому учасників.

9. Фінансування змагань.

Положення може складатися з основної частини та додатків, в яких може бути розміщена частина інформації.

Організація узгоджує Положення з федерацією спортивного орієнтування, затверджує його і направляє відділам, закладам освіти не пізніше, ніж за один місяць до змагань.

Зміни та доповнення до Положення може вносити тільки Організація, яка має письмово повідомити про це організації, що беруть участь у змаганнях, не пізніше, ніж за тиждень до змагань.

3. Кошторис витрат.

Кошторис витрат на проведення змагань складається після того, як вибрано район змагань, визначені умови розміщення та харчування учасників.

До кошторису можуть бути включені такі витрати: оплата житла та харчування учасників і суддів, оплата транспорту для доставки учнів до місця змагань, придбання призів, медалей, канцтоварів, оплата начальникам дистанцій за корегування карт та постановку дистанцій, витрати на виготовлення оригінала спортивної карти та її розмноження. Кошторис включає також витрати, які зв'язані з інспектуванням дистанцій, оплатою медичного персоналу, друкарки або оператора комп'ютера, робочих, які готують та оформлюють місця змагань (старт, фініш, коридори передачі естафети, оціночні та штрафні кола). При проведенні першості міста, області бажано передбачати кошторисом витрати на оплату радіозв'язку з КП, гучномовних приладів, афіш, квитків учасників, запрошень.

Нині, як правило, заходи освіти не мають достатньої кількості коштів, тому для проведення змагань треба залучати кошти спонсорів, батьків (у вигляді стартового внеску) і т. ін.

Для проведення першості школи, позашкільного закладу потребується значно менше витрат. Змагання такого масштабу, як правило, проводяться на громадських початках.

4. Суддівська колегія змагань.

Організація повинна не пізніше ніж за місяць до змагань скласти та затвердити склад головної суддівської колегії. До її складу входять:

головний суддя;

головний секретар;

заступники головного судді;

заступники головного судді з видів програми (начальники дистанцій)

головні секретарі з видів програми або по групах учасників (заступники головного секретаря);

старші судді бригад.

Функції та кількість членів ГСК визначаються масштабом, програмою та особливостями змагань, а також кількістю учасників.

Рекомендації щодо складу та кількості суддівських бригад, згідно з Правилами, приведені у таблиці (додаток 1).

Головний суддя та його заступники комплектують суддівські служби: службу дистанцій, секретаріат, бригади суддів на старті, фініші, пунктах оцінки, тайм-КП та бригаду суддів інфо-

рмації. Головний суддя керує роботою суддівської колегії згідно з вимогами Правил та Положення.

Служба дистанції – найважливіша суддівська бригада - розробляє дистанції змагань, представляє контрольні карти разом з актами здавання дистанцій на інспектування інспектору або головному судді, підготовлює карти для учасників з нанесеними дистанціями. Робота з нанесення дистанцій на карти учасників (особливо коли вона виконується вручну) потребує ретельності, уваги і багатократної перевірки. Невірне нанесення КП на карту хоча б одного учасника приводить до скасування результатів усієї групи.

При розробці дистанцій необхідно керуватися розділом 4 Правил “Технічні правила” (пункти 4.1. – 4.5.).

Головний секретар одержує в Організації та підготовлює до роботи всю необхідну документацію: бланки протоколів, канцелярські прилади, номери учасників, дипломи та грамоти для нагородження.

Заступник головного судді з організаційних питань розроблює сценарії урочистих лінійок відкриття та закриття змагань, займається разом з Оргкомітетом питаннями забезпечення житлом, харчуванням учасників та суддів змагань. Згідно з заявками усіх суддівських служб він підготовлює інвентар для проведення змагань, представляє головному судді на затвердження графік роботи транспорту.

Заступник головного судді по кадрах відповідає за підбір та розстановку суддів по бригадах, назначає старших суддів і разом з ними визначає кількість персоналу, яка необхідна на старті, фініші, у секретаріаті; разом із заступником головного судді з дистанцій визначає кількість суддів на КП, скільки потребується людей на прорубання траси, на прокладку лижні.

Заступник головного судді з медичного обслуговування наглядає за дотриманням санітарно-гігієнічних норм в місцях розташування і харчування учасників, забезпечує наявність аптечок на найбільш небезпечних ділянках дистанції. Він приймає участь в роботі мандатної комісії і у випадку невірного оформлення заявки (дозволу лікаря) може не допустити учасника до змагань.

Дуже важливою на змаганнях є служба інформації, адже від добре поставленої інформації у багатьом залежить інтерес до змагань, де боротьба проходить в основному поза полем зору глядачів. Необхідно заздалегідь продумати, де буде розміщено стенд або дошку інформації, яку треба розташовувати на зручному, добре освітленому місці в центрі змагань. До приїзду першої команди на стенд треба помістити підготовану заздалегідь документацію: Положення, умови проведення, розпорядок на всі дні змагань, інформацію про місцевість і дистанції першого дня змагань, легенди КП тощо. В подальшому вся наступна інформація (протоколи стартів, результатів, оголошення і т. ін.) повинна оперативно розміщуватися на стенді.

Треба підготувати необхідні матеріали для вивішування на фініші попередньої оперативної інформації про результати. Уся наглядна інформація повинна бути надійно захищена від непогоди (дощ, вітер, сніг). Для цього використовується поліетиленова плівка, скоч, файли для документів, степлери і т. ін.

Дуже прикрашає змагання гучномовна інформація, особливо коли змагання проводяться в місцях масового відпочинку, де може бути багато глядачів. Якість такої інформації у багатьом залежить від кваліфікації коментатора, знання їм Правил, розуміння тонкощів орієнтування. Важливу роль при цьому відіграють культура мови, дикція, тембр голосу. При можливості застосування такої інформації коментатор повинен ретельно підготуватися. На лінійках відкриття та закриття змагань диктор працює у суворій згоді з із затвердженим сценарієм. Під час старту диктор представляє учасників, які стартують. Найвища напруга настає в роботі коментатора коли учасники починають фінішувати. Найбільшу увагу при цьому треба приділяти претендентам на перемогу. Дуже важливо підготувати тексти для заповнення пауз. Це може бути інформація про учасників, цікаві епізоди із окремих змагань або історії спортивного орієнтування – все, що може стати додатковим фактором пропаганди лісового спорту. Але основною метою інформації повинна залишатися розповідь про спортивну боротьбу на трасах.

Перед змаганнями проводиться засідання оргкомітету разом з головною суддівською колегією, на якому остаточно затверджується програма проведення змагань (додаток 2).

З метою підготовки кваліфікованих суддівських кадрів, за 2-3 дні до змагань необхідно проводити установчі семінари суддівської колегії, при цьому особливу увагу треба звернути на інструктування суддів, які ще не мають достатнього досвіду. Бажано, щоб у семінарі узяли

участь педагогі з позашкільних закладів та шкіл якомога більшої кількості міст та районів області.

До проведення першості школи в суддівську колегію крім педагогів рекомендується залучати і старшокласників. Всіх залучених до змагань суддів треба ретельно підготувати на інструктивній нараді. Кожний суддя зобов'язаний:

- твердо знати Правила та Положення, суворо дотримуватись їх вимог, бути організованим, дисциплінованим та неупередженим;
- слідкувати за дотриманням учасниками Правил;
- з'являтися на місце роботи, а також на офіційні заходи (відкриття, нагородження, наради, закриття тощо) у довільному, якщо Організатором не визначене інше, охайному одязі;
- носити відповідний його посаді знак (при наявності);
- берегти таємницю розташування дистанцій та КП.

Суддя не має права залишати робоче місце без дозволу старшого судді бригади; надавати учасникам будь-яку допомогу, за винятком медичної.

ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ

Відповідно до терміну, указаному в “Положенні”, усі команди, які прибули на змагання, повинні пройти мандатну комісію, де в першу чергу представники під розписку ознайомлюються з “Наказом про безпеку”, який видається організацією безпосередньо перед началом змагань (додаток 3).

Члени мандатної комісії повинні особливу увагу приділяти правильному оформленню заявок, наявності документів, які підтверджують особу учасника (обов'язково з фотокарткою), вік, кваліфікацію (спортивний розряд), школу, клас. На заявці повинні бути печатки медичного закладу і організації, яка направила команду на змагання. Неприпустимо, якщо підпис лікаря завіряється печаткою закладу освіти.

Результати роботи мандатної комісії докладаються головним секретарем на першому засіданні суддівської колегії з представниками та тренерами команд. На цьому ж засіданні головний суддя об'являє розпорядок на всі дні змагань, обговорюються питання порядку і дисципліни, розміщення і харчування учасників, а також строки від'їзду (виходу) до місця старту.

Заступник головного судді з дистанцій або начальник дистанції інформує присутніх про район змагань, дає інформацію про карту, параметри трас, обладнання контрольних пунктів, способи позначки на них. Якщо така інформація підготована у письмовому виді і заздалегідь роздана командам, або розміщена на стенді, то начальнику дистанції залишається тільки відповісти на запитання представників.

Після того, як представники (тренери) ознайомляться з інформацією про дистанції, можна запропонувати їм скласти технічні заявки і провести жеребкування (якщо це не було зроблено на мандатній комісії). Технічні заявки заповнюються окремо на кожну вікову і статеву групу, щоб дати змогу секретаріату скласти стартові протоколи (3 - 5 примірників) одночасно на всі групи. Бажано, щоб це було зроблено якомога раніше.

Особливу увагу представників головний суддя направляє на контрольний час (КЧ), який дається учасникам для проходження дистанцій. КЧ призначається у всіх видах змагань окремо для кожної групи і повідомляється учасникам письмово в інформації не пізніше, ніж за 1 годину до початку старту. КЧ не може бути змінений після початку старту. Важливо також загострити увагу представників на межі району змагань і можливі путі виходу до місця фінішу для спортсменів, які загубили своє місцезнаходження або зійшли з траси. Такі спортсмени повинні обов'язково повернутися на фініш. Представники або тренери команд не мають права покинути місце фінішу до повернення з дистанції останнього учасника команди.

У день змагань треба організувати прибуття до місця старту суддів і учасників з таким розрахунком, щоб змагання розпочалися відповідно до розпорядку дня. Головний суддя повинен перевірити готовність усіх служб і дати розпорядження про початок змагань. Старт можна давати лише тоді, коли всі контрольні пункти установлені на місцевості і суддівські бригади зайняли свої місця, але це не означає, що можна затримувати старт на 2 – 3 години (таке ще іноді трапляється на змаганнях). У таких випадках школярі встигають зголодніти, стартують без розминки, а в умовах зими або непогоди – добре перемерзнувши. Організатори змагань по-

винні знати, що відрізок часу між прийманням їжі і стартом повинен бути 2,5 – 3 години, а час, необхідний для розминки – 20 – 40 хвилин.

На місці старту та фінішу за допомогою кольорової стрічки обладнуються стартовий та фінішний коридори. Якщо змагання проводяться в двох вікових групах, одночасно можуть стартувати 2 або 4 спортсмени (дівчата і хлопці обох вікових груп). Як правило, стартовий інтервал на змаганнях – 1 хвилина. У випадку, коли кількість учасників у кожній групі небагата (до 50 осіб), стартовий інтервал у групі можна встановити 2 хвилини. В такому разі спортсмени можуть стартувати попарно, через 1 хвилину, при цьому пари комплектуються у залежності від напрямку руху на перший КП (спортсмени, які стартують одночасно, повинні рухатись у різних напрямках). Місце старту рекомендується обладнати годинником з великим циферблатом, що показує суддівський час представникам і учасникам.

Таблички, які вказують вікову групу та статі і встановлюються на вході в коридори, допоможуть учасникам правильно зайняти свої місця на старті (наприклад: М-14, Ж-14; М-16, Ж-16).

Спортсмени виходять на старт з компасом та контрольною карткою (додаток 4). Контрольна картка учасника є документом, що підтверджує факт проходження КП у заданому напрямку та за вибором. Вона має бути виготовлена з міцного матеріалу та мати розмір не більше, ніж 10 x 20 см. Контрольні картки видаються учасникам, як правило, до наради представників перед відповідним номером програми, але не пізніше ніж за 1 годину до початку старту. В естафетах та у змаганнях з дистанціями класу 1 і масових розрядів дозволяється поєднання контрольної картки з картою учасника. Судді мають право проводити перевірку контрольних карток всіх учасників на визначених КП, про що має бути повідомлено в інформації. Відмітка КП має бути чіткою і дозволяти однозначно підтверджувати факт проходження учасником відповідного КП. Учасники змагань самі несуть відповідальність за правильність відмітки у картці, навіть коли відмітка робиться суддями.

Рекомендується у стартовому коридорі встановлювати 3 лінії старту з відстанню 4-5 метрів між ними. На першу лінію запрошуються учасники за 3 хвилини до старту. За хвилину вони переходять на другу лінію, ще за хвилину – на третю, де одержують карту і чекають команду стартера. Суддя-стартер об'являє: “До старту лишилося 15 сек., 10 сек., 5 сек”. За одну секунду подається команда “Увага!” і коли настає час старту, командує: “Марш”, одночасно відмахуючи прапорцем. Секретар старту звіряє номер і прізвище спортсмена, який стартує і робить помітку у протоколі старту.

Якщо один з учасників не з'явився на старт, стартовий час наступних учасників не змінюється. Учасникам, які спізнилися на старт, дозволяється вихід на дистанцію, при цьому судді старту визначають для них стартовий час з урахуванням можливого впливу на інших учасників і реєструють їх у протоколі старту. Якщо спізнення учасника викликано поважними причинами, його результат визначається з урахуванням фактичного часу старту, у противному разі результат визначається з урахуванням часу, наведеному у стартовому протоколі.

Старт має бути організовано так, щоб учасники, які стартують пізніше, а також інші особи не могли бачити карту, дистанцію або вибір шляху на перший КП. Спортсмени, які вже фінішували, не повинні спілкуватися із учасниками, які ще не стартували.

При загальному (груповому) старті (як правило, загальний старт застосовується у змаганнях з естафети) учасники вистроюються в одну шеренгу зліва направо за порядком номерів. Порядок та зміст команд залишаються як і при роздільному старті, але викликати на старт учасників слід за 5 хвилин до його початку, щоб встигнути видати учасникам карти, при цьому їм забороняється дивитись у карту до команди “Марш!”.

Після закриття старту старший суддя передає стартові протоколи головному секретарю.

Робота секретаріату та фінішної бригади потребують від суддів особливої уваги в зв'язку з тим, що помилки в підрахунку часу, затримка інформації про результати викликатимуть справедливі нарікання представників і учасників.

Місце фінішу має бути обладнане в точці, яку вказує начальник дистанції, плакатом (тумбами) з написами “Фініш” та огорожене коридорами від лінії фінішу в обидві боки. Фінішний коридор у районі лінії фінішу повинен бути не менше, ніж 3 м завширшки. Лінія фінішу має бути розташованою під прямим кутом до напрямку коридору. Її точне розміщення має бути чітко видно учаснику, що фінішує. Останні щонайменш 20 м фінішного коридору повинні бути пря-

мими. На змаганнях з великою кількістю учасників дозволяється звуження фінішного коридору та заборона обгону за 20 – 50 м до лінії фінішу.

Пункт передачі естафети, як правило, має бути обладнаний як коридор 20 – 30 м завдовжки та 5 – 10 м завширшки, позначений плакатом (тумбами) з написами “Фініш”. Повинно бути місце для учасників, які чекають передачі естафети.

Місце фінішу і пункт передачі естафети необхідно розташовувати таким чином, щоб учасника, який фінішує, було видно, як правило, не менше ніж за 50 м і щоб ця ділянка дистанції не була схилом або крутим підйомом і не мала крутих поворотів.

Бригада суддів фінішу повинна бути готовою до прийому учасників як мінімум, за 30 хвилин до очікуваного приходу першого спортсмена.

Згідно з Правилами, до обов’язків старшого судді фінішу входить контроль за одночасним пуском хронометрів старту та фінішу. Якщо обидві суддівські бригади знаходяться в одному місці, це зробити не важко. Коли заздалегідь відомо, що старт закінчиться до приходу перших учасників на фініш, можна користуватися одними і тими ж хронометрами. Якщо місця старту і фінішу рознесені, хронометри запускаються на старті, після чого один з них доставляється на фініш. Справність хронометрів повинна бути перевірена принаймні за добу до початку змагань. Судді повинні обов’язково мати запасний хронометр, працюючий синхронно з основними.

Як запустити кілька суддівських годинників, щоб вони працювали синхронно? Рівно за годину до наміченого старту старший суддя фінішу включає один суддівський годинник, встановлений на 11.00 (відлік часу учасників на суддівських годинниках звичайно здійснюється від 12.00). Потім на другому суддівському годиннику встановлюється час 11.02, але цей годинник не працює. Як тільки перший годинник покаже час 11.02, включається другий годинник. На третьому годиннику встановлюється час 11.04, і операція повторюється. Таким чином ми маємо 3 годинники, які працюють абсолютно синхронно.

Фінішний час має бути зафіксований у момент перетину лінії фінішу:

- на змаганнях бігом – грудною клітиною учасника, у групових змаганнях - грудною клітиною останнього учасника команди;
- на лижних змаганнях – ступнею учасника.

Хронометрист гучно називає відповідний час, який секретар записує в протоколі поруч з номером спортсмена, який фінішує. Час округлюється до цілих секунд у сторону зменшення. Відлік часу може проводитись у годинах, хвилинах та секундах або у хвилинах та секундах..

На масових змаганнях необхідно передбачати посаду судді – реєстратора номерів - на випадок, якщо секретар не встигне записати номери усіх спортсменів, які фінішують групою. У таких випадках секретар записує в протоколі фінішу тільки час, а номери заносяться в протокол пізніше з протоколу реєстратора номерів.

Після перетину лінії фінішу рекомендується подовжити фінішний коридор до 15 -20 метрів, щоб дати змогу учасникам згасити швидкість, і звузити його до мінімуму для запобігання помилок у порядку приходу учасників, особливо у масових змаганнях, коли учасники часто фінішують великими групами. В кінці коридору суддя приймає контрольні картки і карти, які складає у порядку приходу спортсменів. Порядок приходу звіряється з протоколами фінішу (по десять штук), після чого матеріали здаються в секретаріат для підрахунку результатів.

Робота бригади суддів фінішу закінчується тільки з дозволу головного судді або його заступника.

Робота секретаріату з визначення особистих результатів змагань.

В першу чергу на картці учасника (або на карті) перевіряється правильність позначок на КП (спільно з представником служби дистанції). Якщо правильність проходження дистанції не викликає сумніву, у відповідну клітину картки вноситься час фінішу, від якого віднімається час старту. Отриманий результат буде часом проходження учасником дистанції змагань. Результати учасників оперативно вивішуються на стенд інформації у порядку зайнятих місць. Картки учасників складаються окремо по групам у порядку зростання часу. Після фінішу останнього учасника групи можна одразу заповнювати протокол особистих результатів.

Витяг із розділу 4.19. Правил.

4.19.1.1. Особистий результат учасника в одноетапних змаганнях у заданому напрямку, за вибором (варіант 1) та на розміченій трасі (якщо точність нанесення КП оцінюється штрафними колами), визначається часом проходження дистанції від моменту технічного старту до фінішу.

Якщо двоє або більше учасників мають однакові результати, вони посідають однакові місця, одержують однакові титули, призи та грамоти. В протоколі результатів учасник з меншим нагрудним номером наводиться першим. Місця, що посіли інші учасники, не змінюються, тобто після учасників, що показали однаковий результат, залишається стільки незайнятих місць, скільки учасників мають однаковий результат мінус одиниця.

4.19.1.2. Особистий результат учасника в одноетапних змаганнях на розміченій трасі, якщо точність нанесення КП оцінюється штрафним часом, визначається сумою часу проходження дистанції та штрафного часу. При рівності результатів більш високе місце посідає учасник з меншим штрафним часом, при рівності і цього показника місця визначаються згідно з п.4.19.1.1.

4.19.1.3. Особистий результат учасника в одноетапних змаганнях за вибором (варіант 2) визначається сумою очок, які набрано за відвідання КП, мінус штрафні очки за перевищення контрольного часу. При рівності і цього показника місця визначаються згідно з п.4.19.1.1.

4.19.1.5. Особистий результат учасника в змаганнях з багатоборства (багатоетапні змагання) визначається згідно з Положенням.

4.19.2. Результат команди в естафетних змаганнях визначається сумарним часом проходження всіх етапів естафети учасниками команди.

Результат команд, які не закінчили естафету, як правило, не визначається, місць вони не посідають. Організація може установити порядок визначення результатів та місць і для таких команд, що має бути обов'язково зазначено в Положенні або інформації. Рекомендації по визначенню результатів у цьому випадку наведено у додатку 8 до Правил.

4.19.4. В особисто-командних та командних змаганнях Організація передбачає визначення командного і/або загальнокомандного заліку. У цьому випадку Положення або інформація мають містити конкретні та докладні відомості про спосіб визначення місць, які мають посідати команди (склад команди, кількість залікових учасників, порядок використання результатів учасників для визначення командного і загальнокомандного заліку, система нарахування очок у різних групах та видах програми; система визначення штрафних санкцій до команд з неповним заліком та порядок визначення місць у цьому разі; визначення місць при рівності основних показників тощо).

Рекомендації по визначенню результатів наведено у додатку 8 до Правил.

У додатках до Правил наведено також зразки всієї необхідної документації змагань.

Після закінчення змагань головний суддя та головний секретар мають надіслати до Організації звіт у формі та у термін, які установлені Організацією.

ВИСНОВКИ

Донецькій обласний Центр туризму та краєзнавства щорічно проводить змагання Першості Головного управління освіти і науки зі спортивного орієнтування серед учнівської молоді Донеччини: зимою – “Сніжинка”, весною – “Веснянка” і восени – фінальні змагання Першості. Змагання зі спортивного орієнтування включаються також окремим видом у програму традиційного зльоту-змагань зі спортивного туризму. Гуртківці обласного Центру туризму завжди посідають на змаганнях призові місця, часто бувають переможцями. Проводяться змагання в містах та районах області, але, на превеликий жаль, ще далеко не в усіх.

Автор сподівається, що дана методична розробка допоможе проводити більше змагань серед учнівської молоді на місцях, адже робота з картою та компасом, подолання складних лісових трас, прагнення пробігти їх якомога швидкіше потребують від учнів умілого розрахунку сил, економної трати енергії, швидкої орієнтації у обстановці, яка постійно змінюється, кмітливості. Біг з картою і компасом до червоно-білих призм не тільки укріплює здоров'я, але й допомагає школярам позбавитися від розсіяності, незібраності. Учні, які захоплені цікавою грою на місцевості, в подальшому прагнуть досягти високих спортивних результатів шляхом розширення загальних і спеціальних знань, доброї дисципліни і навчання в школі та дотримання суворого спортивного режиму, а все це допоможе їм добре орієнтуватися у подальшому житті.

Укладач даних методичних рекомендацій має багаторічний досвід участі та суддівства змагань зі спортивного орієнтування на посаді головного судді, начальника дистанцій, є невин-

ним пропагандистом цього чудового виду спорту. Колишні вихованці автора в наступний час продовжують свою спортивну кар'єру, займаються спортивним орієнтуванням з учнями, організовують та проводять районні, міські та обласні змагання зі спортивного орієнтування серед дорослих та дітей.

Додаток 1

Рекомендації щодо складу та кількості суддівських бригад

Суддівська колегія	Масштаб змагань		
	Першість області	Першість міста, району	Першість школи, позашкільного закладу
1	2	3	4
Головний суддя	1	1	1
Заступники головного судді	1-2	1	-
Головний секретар	1	1	1
Заступники головного секретаря	2	1	-
Секретар	1-2	1	-
Служба дистанції			
Начальник дистанції (на кожену дистанцію)	1	1	1
Помічник нач. дистанції (на кожену дистанцію)	1	1	0-1
Контролери контрольних пунктів	За числом КП – за необхідністю		
Для змагань з лижного орієнтування (додатково):			
Робітник для підготовки траси	2-3	1-2	1
Робітник – водій снігоходу (на дистанцію)	1-2	1	1
Бригада суддів на старті (на кожне місце старту в день)			
Старший суддя старту	1	1	1
Суддя-стартер	1	1	0-1
Помічник стартера	1	0-1	0
Секретар старту	2	1-2	1
Судді старту та пункту видачі карт	1-3	1-2	0-2
Бригада суддів на фініші (на кожне місце фінішу в день)			
Старший суддя фінішу	1	1	1
Суддя-оператор ЕОМ	0-2	0-1	0
Суддя-хронометрист	2	1	1
Суддя інформатор	1	1	0-1
Суддя – регістратор номерів	2	1	1
Секретар	2	1-2	1
Суддя	1-2	1-2	0-1
Бригада суддів на пункт оцінки (на кожний пункт оцінки в день)			
Бригада суддів інформації			
Старший суддя	1	1	1
Суддя – коментатор	1	1	0-1
Суддя	2	1-2	1
Суддівський допоміжний персонал			
Комендант	1	1	1
Робітник (служба коменданта)	2-3	0-2	0-2

Радист	Згідно з числом радіофікованих пунктів		
Медпрацівник	1	1	1
Оператор обчислювальної та розмнж. техніки	один суддя на одну одиницю техніки		
Водій	один водій на одну одиницю автотранспорту		
Художник-оформлювач	0-1	0-1	0-1

Додаток 2

Примірна програма міських, районних, обласних змагань

1-й день

10.00. – 14.00.	Заїзд учасників, робота мандатної комісії, розміщення учасників.
14.00. – 15.00.	Обід.
15.00. – 17.00.	Благоустрій території дитячого оздоровчого центру (суботник);
18.00.	Урочиста лінійка, присвячена відкриттю змагань.
19.00.	Вечеря.
20.00.	Нарада головної суддівської колегії разом з представниками команд. Жеребкування.
21.00.	Вечір знайомств. Культурна програма.
23.00.	Відбій.

2-й день

7.30.	Підйом, фіззарядка, сніданок.
9.30.	Від'їзд (вихід) до місця старту.
10.30 – 16.00.	Особисто-командні змагання з орієнтування у заданому напрямку.
16.00.	Обід.
17.30.	Заготівля дров для спільного багаття.
19.00.	Вечеря.
20.00.	Нарада головної суддівської колегії разом з представниками команд. Затвердження результатів змагань.
21.00.	Вечір бардівської пісні.
23.00.	Відбій.

3-й день

7.00.	Підйом, фіззарядка, сніданок.
9.00.	Від'їзд (вихід) до місця старту.
10.00 – 15.00.	Командні змагання. Естафета з орієнтуванням у заданому напрямку.
15.00.	Обід.
18.00.	Нарада головної суддівської колегії разом з представниками команд. Затвердження результатів змагань.
19.00.	Урочиста лінійка, присвячена закриттю змагань.
20.00.	Вечеря
21.00.	Розважальна програма.

Програма внутрішньо-шкільних змагань може бути такою:

1. Урочисте відкриття змагань (на місці старту).
2. Змагання з орієнтування.
3. Лінійка закриття змагань, нагородження переможців.

Зразок наказу з техніки безпеки

ДОНЕЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

**ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ
ТА КРАЄЗНАВСТВА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

83048, м. Донецьк, вул. Челюскінців, 189, тел. \ факс 553-228 , тел. 551-013, 558-444.

Приказ

« ____ » _____ 2003г.

г. Донецк

№

**«Об обеспечении безопасности и сохранности жизни
и здоровья участников лично-командного Первенства
Главного Управления образования и науки по спортивно-
му ориентированию среди учащейся
молодёжи Донецкой области (финал) »**

Во исполнение приказа ГУОН № 369 от 21. 08. 2003 г., с целью обеспечения безопасности и сохранности жизни и здоровья участников лично-командного Первенства ГУОН по спортивному ориентированию среди учащейся молодёжи Донецкой области (финал)

П Р И К А З Ы В А Ю:

1. Считать:

- началом соревнований - момент приема заявочных документов мандатной комиссией;
- окончанием соревнований – ознакомление участников с результатами соревнований (время вывешивания итогового протокола соревнований).

2. Ответственность за проведение соревнований возложить на Фоменко А.А. – заместителя директора ОЦТК.

2.1. Ответственной за проведение соревнований – Фоменко А.А., главному судье соревнований – Платоновой Н.Е., заместителю главного судьи по безопасности – Жукову А.В., коменданту соревнований – Чубу И. В., врачу соревнований – Платонову А.С., членам судейской коллегии обеспечить безопасность на дистанциях, создать условия для сохранности жизни и здоровья участников соревнований.

3. Проинструктировать руководителей команд по вопросам обеспечения безопасности и сохранности жизни и здоровья участников соревнований, соблюдения ими правил пребывания на дистанциях (Глуховский лес) и территории детского оздоровительного центра «Лесная республика».

4. Руководителям команд:

4.1. Провести инструктаж с участниками соревнований о соблюдении правил поведения на соревнованиях, на территории детского оздоровительного центра «Лесная республика», правил личной безопасности на дистанциях, правил дорожного движения и личной гигиены.

4.2. Выполнять требования коменданта и установленного распорядка дня.

4.3. Присутствовать во время тренировочных занятий команды и лично проверять состояние тренировочных дистанций, снаряжения и соответствие их требованиям безопасности.

4.4. Строго соблюдать правила противопожарной безопасности, правила безопасности при заготовке дров и разведении костра, санитарно-гигиенические требования при приготовлении пищи и хранении продуктов, употреблять для питья только кипяченую воду, запретить сбор и употребление в пищу всех видов грибов и незнакомых растений. В случае травм и заболеваний – немедленно обращаться к врачу соревнований.

4.5. Принять соответствующие меры против распространения наркотических, токсических, психотропных веществ, пьянства, курения среди детей.

4.6. Обеспечить порядок в общественных местах, сохранность имущества.

5. Контроль за исполнением данного приказа оставляю за собой.

Директор ОЦТК

И.В. Яковлев

Контрольна картка учасника

1	2	3	4	5	6	7	8	9	реєстрація старту
10	11	12	13	14	15	16	R	R	
									Група
									Сп. розряд
О	Прізвище _____ Ім'я _____								Фініш
									Старт
	Команда _____ Місто (район) _____ Номер _____	Результат							

Список рекомендованої літератури

1. Геллер В., Еременков Л. Организация соревнований по спортивному ориентированию со школьниками (Методические рекомендации). ЦДЭТС– Минск, 1975.
2. Елаховский С.Б. Бег к невидимой цели. – М: Физкультура и спорт, 1973.
3. Иванов Е.И. Судейство соревнований по спортивному ориентированию. - М.: Физкультура и спорт, 1978.
5. Константинов Ю.С. Туристские соревнования учащихся. – М.: ЦДЮТур, 1995.
4. Костылев В.В. Философия спортивного ориентирования. – М., 1996.
5. Правила змагань із спортивного орієнтування.- Федерація спортивного орієнтування України.